

**Franciszkanie w Gdańsku
w XV–XVI wieku**

*...ad laudem, gloriam et honorem Domini nostri Jesu Christi et fidei
catholice exaltationem et ampliationem, benedicteque Marie eius
alme genitricis et beati Francisci Confessoris gloriosissimi ac divini
cultus augmentum...*

(fragment petycji w sprawie fundacji klasztoru franciszkanów
w Gdańsku sprzed października 1419 r.)

Rafał Kubicki

Franciszkanie w Gdańsku w XV–XVI wieku

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2022

Recenzent
dr hab. Piotr Oliński, prof. UMK

Redaktor Wydawnictwa
Ewelina Ewertowska

Projekt okładki i stron tytułowych
Jan Rutka

Na okładce
Widok kościoła Trójcy Świętej, kaplicy św. Anny oraz klasztoru franciszkanów w Gdańsku
(R. Curicke, *Der Stadt Dantzig historische Beschreibung...*, Amsterdam–Dantzig 1687,
s. 334)

Skład i łamanie
PRACOWNIA

Publikacja sfinansowana ze środków Wydziału Historycznego
Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-296-0

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Spis rzeczy

Wstęp	7
1. Temat	7
2. Stan badań	8
3. Źródła	11
4. Metoda i konstrukcja pracy	12
Rozdział 1. Fundacja klasztoru, budowa kościoła i jego miejsce w przestrzeni miasta	15
1.1. Uwagi wstępne – ruch franciszkański	15
1.2. Zarys topografii sakralnej Gdańska w początkach XV w.	18
1.3. Prowincja saska i kustodia pruska franciszkanów a Gdańsk	21
1.4. Fundacja klasztoru	25
1.5. Klasztor franciszkanów w topografii sakralnej Gdańska	31
1.6. Budowa oraz wyposażenie kościoła i klasztoru	35
Rozdział 2. Organizacja i funkcjonowanie konwentu.	56
2.1. Organizacja wewnętrzna – funkcje i urzędy	56
2.2. Pieczęcie zakonne gwardiana, konwentu i kustosa	60
2.3. Rola klasztoru w ramach prowincji saskiej i kustodii pruskiej	63
2.4. Studia zakonników	71
2.5. Biblioteka klasztorna i działalność pisarska zakonników	75
Rozdział 3. Klasztor a otoczenie społeczne	86
3.1. Działalność duszpasterska i związki z mieszczaństwem	86
3.2. Bractwa i cechy	100
3.3. Aktywność poza miastem	103
Rozdział 4. Kryzys życia zakonnego i upadek fundacji	106
4.1. Rozwój reformacji i kryzys wewnętrzny w klasztorze	106
4.2. Kustosz Aleksander Svenichen	113
4.3. Losy byłych zakonników	117
4.4. Upadek fundacji	119
4.5. Próby odzyskania kościoła i klasztoru	124
Zakończenie	125
Załączniki źródłowe	129
Załącznik 1. Wybrane dokumenty dotyczące franciszkanów w Gdańsku	129

Załącznik 2. Wykaz kustoszy kustodii pruskiej oraz gwardianów i franciszkanów związanych z klasztorem w Gdańsku . . .	154
Załącznik 3. Zapisy testamentowe na rzecz franciszkanów w Gdańsku w testamentach mieszczan	164
Załącznik 4. Wykaz obecnie zaginionych, oryginalnych dokumentów i listów zgromadzonych w fascykule Archiwum Państwowego w Gdańsku 300, 37a, Nr. 15, wzmiankowanych w edycjach L. Lemmensa	166
Załącznik 5. Pieczęcie gwardiana i konwentu franciszkanów w Gdańsku, pieczęć kustosza kustodii pruskiej i ministra prowincjalnego prowincji saskiej	168
Ilustracje	173
Wykaz skrótów	183
Bibliografia	185
Indeks osobowy	203
Indeks nazw geograficznych	211
Summary. Franciscan Friars in Gdańsk in the Fifteenth and the Sixteenth Centuries	215